

Quicksan Wet natuurbescherming Lendenstraat 1 te Laag-Keppel

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief ►

Opdrachtgever:

T.T en Y.B.
Lendenstraat 1
6998 CE Laag-Keppel

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 203633
Datum: 2-10-2023
Projectleider: MB
Opgesteld: BB
Gecontroleerd: JL
Status: Definitief
Versie: 1

© 2023 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling.....	5
2.1	Huidige situatie.....	5
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	7
3	Natuurwetgeving en -beleid	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Bescherming van soorten	9
3.3	Bescherming van gebieden.....	9
3.4	Bescherming van houtopstanden	10
3.5	Gelders Natuurnetwerk	11
4	Methode	12
4.1	Inleiding	12
4.2	Bureauonderzoek	12
4.3	Terreinbezoek.....	12
5	Beschermde soorten	13
5.1	Inleiding	13
5.2	Planten.....	13
5.3	Zoogdieren.....	13
5.4	Vogels	18
5.5	Reptielen.....	21
5.6	Amfibieën	21
5.7	Vissen.....	22
5.8	Ongewervelden	22
6	Conclusie	23
6.1	Beschermde soorten.....	23
6.2	Bescherming gebieden	24
6.3	Bescherming houtopstanden	24
6.4	Gelders Natuurnetwerk	24
6.5	Uitvoerbaarheid van de plannen	24
6.6	Geldigheid rapportage.....	25
	Bijlage 1 Wettelijk kader natuurwetgeving.....	27

1 Inleiding

De initiatiefnemers zijn voornemens hun erf (Lendenstraat 1 te Laag-Keppel) op een natuurinclusieve manier in te richten. Er is tevens sprake van een herbestemming. In verband met deze voorgenomen ontwikkeling is een toetsing van de plannen aan de natuurwetgeving en het natuurbeleid noodzakelijk. Met deze toetsing moet duidelijk worden hoe de ontwikkeling gerealiseerd kan worden binnen de kaders van de natuurbescherming.

Eerste stap in deze toetsing is het uitvoeren van een verkennend onderzoek. Op basis van een bureauonderzoek en een veldbezoek wordt aan de hand van aanwezige terreintypen en toevallige waarnemingen van soorten zo goed mogelijk ingeschat welke beschermde gebieden en plant- en diersoorten aanwezig (kunnen) zijn. Op basis daarvan worden uitspraken gedaan over de (mogelijke) effecten van de voorgenomen ontwikkeling en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie

Het plangebied (afbeelding 1) ligt in het buitengebied van Laag-Keppel, een stadje in de gemeente Bronckhorst (Provincie Gelderland). Laag-Keppel ligt tussen Doesburg en Doetinchem. Ongeveer anderhalve kilometer ten noorden van het plangebied stroomt de Oude IJssel. De omgeving van het plangebied is in agrarisch gebruik met her en der kleine bosjes, bospercelen, bomenrijen en struwelen.

Het plangebied betreft een erf aan de Lendenstraat 1. Op het erf zijn verschillende gebouwen aanwezig; van de oude boerderijwoning tot een bakhuisje, oude opstallen, een kapschuur en een nieuwe(re) schuur (voormalige ligstal) (afbeelding 2). Een aantal van de gebouwen is oud en gedeeltelijk ingestort. De voormalige kuilsilo's aan de overkant van de Lendenweg behoren ook tot het plangebied.

Naast bebouwing is er beplanting aanwezig in de vorm van solitaire bomen, bomenrijen, een fruitboomgaard, struweel/boschages en ruigte. Ook is er een laagte in het terrein aanwezig die tijdens natte perioden watervoerend is (niet permanent). Het niet-bebouwde deel van het terrein heeft in het verleden dienstgedaan als (recreatieve) motorcrossbaan. Het erf is rondom de bebouwing deels (dynamisch) verlicht.

Afbeelding 1. Begrenzing van het plangebied (rood kader) (Esri, 2023)

Oude boerderij

Grote schuur

Bijgebouw 1

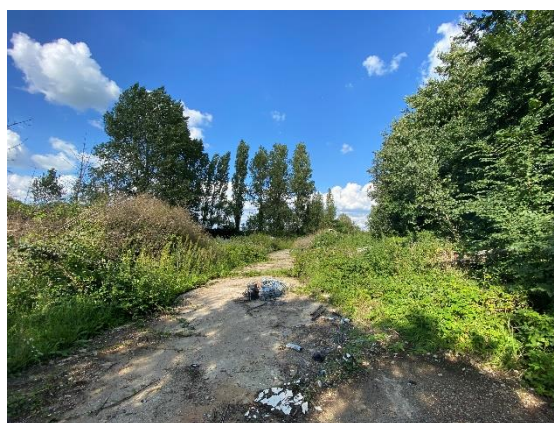
Bijgebouw 2

Bijgebouw 3

Bijgebouw 4

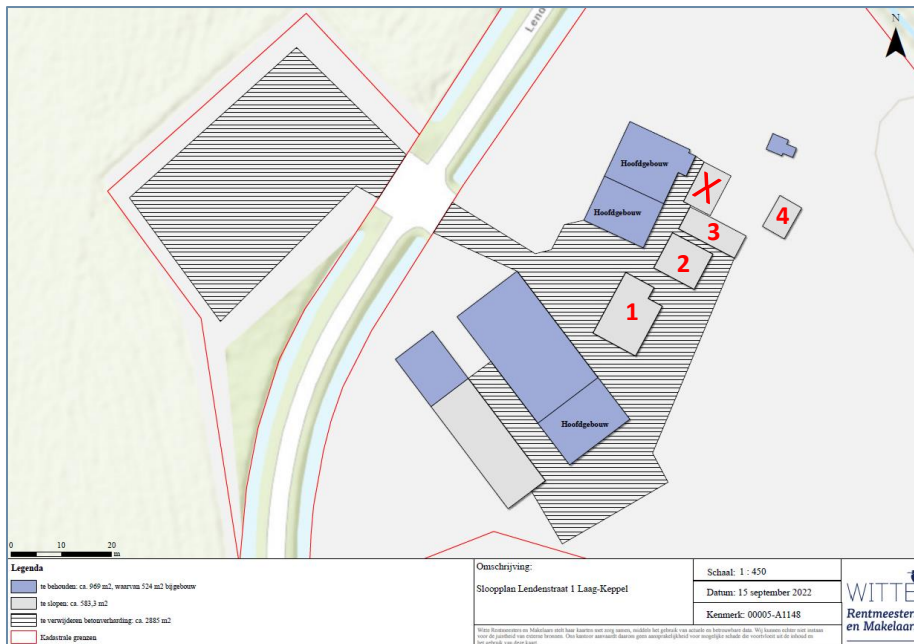
Overkant Lendenstraat- oude kuilvoersilo's

Overkant Lendenstraat- oude kuilvoersilo's

Afbeelding 2. Impressie plangebied, situatie op 9 augustus 2023

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

De initiatiefnemers zijn voornemens het erf op een natuurinclusieve manier te herinrichten. Tot de ontwikkelingen behoren het slopen van een aantal bijgebouwen, het (in pandig) verbouwen van de oude ligstal/huidige schuur en het deels slopen en verplaatsen van de oude kapschuur (afbeelding 3). Ook de tuin wordt opnieuw ingericht. Hiervoor heeft Eelerwoude (2023-a) reeds een erfinrichtingsplan opgesteld. Daaronder valt onder andere het kappen van een aantal bomen (Italiaanse populieren), het realiseren van een poel, het aanplanten van diverse solitaire bomen en bomenrijen en het realiseren van een moestuin en/of wijngaard. In het plan zijn ook verschillende faunavoorzieningen opgenomen, zoals steenuil- en kerkuil kasten. In een later stadium wordt ook de oude boerderij gerenoveerd. Het plan is om het woonhuis in huidige staat te verkopen waarna de nieuwe eigenaren de renovatie zullen uitvoeren. In afbeelding 4 is het voorlopig schetsontwerp opgenomen. Gezien er sprake is van een uitbreiding van de woonbestemming op dit adres is tevens een herbestemming in procedure.

Afbeelding 3. Te behouden (blauw)/ slopen (grijs) gebouwen en te verwijderen verharding (gearceerd) (Eelerwoude, 2023)

Afbeelding 4. Voorlopig schetsontwerp herinrichting erf (Eelerwoude, 2023)

3 Natuurwetgeving en -beleid

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag. Alleen in een aantal situaties, zoals bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden toegebracht aan beschermde dieren of planten. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan of ruimtelijke ontwikkeling is het verplicht om te toetsen of deze kan leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer sprake is of kan zijn van een overtreding, dan dient er onderzocht te worden of een vrijstelling geldt. Indien er geen vrijstelling geldt, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De Wet natuurbescherming is een nationale wet. Indien negatieve effecten worden verwacht door activiteiten of ontwikkelingen is een toetsing aan de Wet natuurbescherming noodzakelijk. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

3.3 Bescherming van gebieden

Met het onderdeel gebiedsbescherming worden binnen de Wet natuurbescherming de Natura 2000-gebieden beschermd. Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Voor alle gebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen. De kern van de bescherming is dat deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mogen worden gebracht.

Activiteiten mogen geen negatieve effecten hebben op de waarden waarvoor het gebied is aangewezen. Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden.

Gevolgen plangebied

Niet stikstof-gerelateerde effecten:

Op iets meer dan 5 km afstand ligt het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Rijntakken. De aard van de voorgenomen werkzaamheden en ontwikkeling maken dat de effecten uitsluitend tot het plangebied of in de zeer directe zone eromheen beperkt blijven. Gezien de afstand tot de Natura 2000-gebieden, de invulling van de tussenliggende gebieden en de voorgenomen werkzaamheden is er geen sprake van mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied, zij het door een rechtstreekse invloed, cumulatieve invloed of externe werking. Een toetsing op grond van de Wet natuurbescherming van niet stikstof-gerelateerde effecten wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

Stikstof-gerelateerde effecten

Een stikstofberekening is altijd noodzakelijk om de uitstoot en depositie van stikstof, en de gevolgen daarvan op Natura 2000-gebieden te bepalen. De berekening wordt in een aparte rapportage opgeleverd.

3.4 Bescherming van houtopstanden

Het kappen of rooien van bomen is niet zomaar toegestaan in de Wet natuurbescherming. Dit geldt ook bij het rooien of het verrichten van handelingen die de dood of ernstige beschadiging van bomen tot gevolg hebben. Hieronder valt ook beschadiging door vee. Onder bos wordt verstaan:

- alleen bossen die buiten de 'bebouwde kom Boswet' liggen;
- alle beplantingen van bomen die groter zijn dan 10 are (1.000 m²);
- bomen in een rijbeplanting, als de rij uit meer dan 20 bomen bestaat.

De gemeente stelt de grenzen van de 'bebouwde kom Boswet' bij besluit vast. Deze grenzen kunnen afwijken van de 'bebouwde kom Verkeerswet'. Het besluit wordt door de provincie goedgekeurd. De grenzen zijn bij de gemeente na te vragen.

De bescherming van houtopstanden kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Een kapmelding is verplicht bij de kap van bomen buiten de bebouwde kom indien kap plaatsvindt in een houtopstand. Veelal geldt een 1 op 1 herplantplicht. Provincies bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd. Voor het vellen van een houtopstand in verband met realisatie van een Natura 2000-doel is er geen herplantplicht.

De voorgenomen kap van een houtopstand hoeft niet gemeld te worden als het gaat om:

- houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom;
- houtopstanden op erven of in tuinen;
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- kweekgoed;
- uit populieren of wilgen bestaande:
 - wegbeplantingen;
 - beplantingen langs waterwegen, en
 - eenrijige beplantingen langs landbouwgronden.
- het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
 - ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en
 - zijn aangelegd na 1 januari 2013.

- het vellen van houtopstanden ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel;
- het vellen van houtopstanden voor de aanleg en het onderhoud van brandgangen op natuurterreinen;
- het vellen van houtopstanden en herbeplanten op een wijze die is beschreven in een goedgekeurde gedragscode.

De provincie kan een kapverbod opleggen. Mag er wel worden gekapt, dan moeten meestal ook nieuwe bomen worden aangeplant. De provincie kan een ontheffing of vrijstelling verlenen. Dit hangt ervan af of hiervoor een provinciale verordening is opgesteld. Mogelijk is ook een omgevingsvergunning nodig. Het aanvragen van deze vergunning en het indienen van een kapmelding moet apart van elkaar uitgevoerd worden.

Gevolgen plangebied

Er worden binnen het plangebied geen bomen gekapt die onderdeel zijn van een houtopstand. Een nadere toetsing van houtopstanden is daarom niet noodzakelijk.

3.5 Gelders Natuurnetwerk

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter met elkaar en met het omringende agrarisch gebied verbinden. Dit Natuurnetwerk is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van het Natuurnetwerk en hebben hiervoor soms een andere benaming. Zo gebruikt Gelderland de benaming Gelders Natuurnetwerk (GNN). De provincie heeft daarnaast de Groene Ontwikkelingszone (GO) vastgelegd. Dit zijn gebieden die over het algemeen rond en tussen de GNN liggen, zoals de ecologische verbindingzones, weidevogelgebieden en rustgebieden voor wintergasten (ganzen). In de GO is ruimte voor economische ontwikkelingen indien deze samengaan met een substantiële versterking van de samenhang tussen aangrenzende en inliggende natuurgebieden.

In het GNN en GO geldt het ‘nee, tenzij’- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

Wanneer bij een ontwikkeling mogelijke effecten op het GNN of GO denkbaar zijn, is het noodzakelijk een GNN-toetsing uit te voeren. De GNN en de GO worden beide beschermd tegen aantasting van de kernkwaliteiten.

Gevolgen plangebied

Het plangebied en de directe omgeving maken geen onderdeel uit van het GNN of GO. Het GNN kent ook geen externe werking. Een toetsing aan het GNN-beleid wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

4 Methode

4.1 Inleiding

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van bestaande inventarisatiegegevens en een verkennend veldbezoek.

4.2 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is (indien beschikbaar) gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en regionale verspreidingsinformatie:

- NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna), waarbij gegevens van de afgelopen 5 jaar zijn geraadpleegd;
- de flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de nabije omgeving uitgevoerd. De data van deze onderzoeken is opgeslagen in deze database.

4.3 Terreinbezoek

Op basis van een eenmalig veldbezoek is de geschiktheid van het onderzoeksgebied voor de verwachte soorten en/of soortgroepen beoordeeld. Het veldbezoek is overdag door B. Bonekamp uitgevoerd, ecologisch adviseur bij Eelerwoude (Kader – Ecologisch deskundige). Het veldbezoek is uitgevoerd op 10 augustus 2023 bij 22°C, half bewolkt weer en windkracht 1 Bft. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten genoteerd.

Kader – Ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

5 Beschermde soorten

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldbezoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.2 Planten

Voorkomen en functie

Er zijn tijdens het veldbezoek geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Derhalve is een deskundigenbeoordeling van de potentiële aanwezigheid van beschermde planten in het plangebied uitgevoerd op basis van een biotoopanalyse. Het plangebied bestaat uit een erf met diverse grote en kleinere gebouwen. Het terrein daar omheen bestaat uit gazon met fruitbomen, diverse solitaire loofbomen (populier, es, esdoorn, wilg, eik, beuk, hazelaar), braamstruweel en opslag van diverse bomen, bomenrijen langs de perceelsgrenzen en een verruigde voormalige crossbaan met soorten als ridderzuring, akkerdistel en brandnetel. Gelet op de aanwezige terreintypen, het beheer en de functie van het plangebied is het niet waarschijnlijk dat binnen het plangebied beschermde plantensoorten voorkomen. Daarnaast komen vrijwel alle beschermde plantensoorten voor in zeer specifieke biotopen als kalkgraslanden, inunderende uiterwaarden of hoogvenen.

Effecten en ontheffing

In het plangebied zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Deze kunnen op basis van het aanwezige biotoop worden uitgesloten, waardoor geen sprake is van negatieve effecten op beschermde planten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor beschermde planten niet noodzakelijk.

5.3 Zoogdieren

5.3.1 Vleermuizen

Voorkomen en functie

In het plangebied is tijdens het dagbezoek beoordeeld of de locatie geschikt is voor vleermuizen. Hierbij is onderscheid gemaakt in: verblijfplaats, vliegroute en foerageergebied. In het plangebied kunnen de volgende vleermuissoorten voorkomen: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger, watervleermuis en mogelijk ook meervleermuis.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken gedurende het jaar gebruik van een netwerk van vaste rust- en verblijfplaatsen (Kader - Vleermuisverblijfplaatsen). Deze verblijfplaatsen kunnen de volgende functies hebben:

- kraamverblijfplaats;
- zomerverblijfplaats;
- paar- en/of baltsverblijfplaats;
- winterverblijfplaats.

Kader - Vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, franjestaart en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Binnen het plangebied zijn verschillende gebouwen aanwezig. Van de grote schuur is bekend dat hier achter de houten betimmering aan de zuid(oost)gevel van het gebouw vleermuizen aanwezig waren (waarneming bewoners, 2022). Om welke soort het gaat is niet bekend. De ruimte achter de betimmering is hier toegankelijk omdat het nog niet volledig afgewerkt is. Aan de noordgevel van deze schuur is de betimmering wel volledig afgewerkt en is de ruimte daarachter, evenals het dak en de spouw, niet toegankelijk omdat spleten, kieren, etc. ontbreken. Ook blijven de hier voorgenomen ontwikkelingen beperkt tot de binnenkant van het pand.

De oude boerderij, bestaande uit een woondeel en een schuurdeel, heeft een dak dat deels uit riet en deels uit pannen bestaat. Het dak van het schuurdeel is vanbinnen niet afgewerkt; het riet en de pannen zijn zichtbaar aan de binnenkant. Het dak van het woondeel heeft pannen en is vanbinnen wel afgewerkt, waardoor er ruimte ontstaat achter de pannen. De boerderij is gebouwd in 1920, maar mogelijk is sindsdien een spouw gerealiseerd. Het dak van twee van de bijgebouwen is eveneens aan de binnenzijde afgewerkt met platen/isolatie. De daken bestaan uit golfplaten, dan wel pannen. Echter, de schuren zelf en daken zijn door diverse ontbrekende pannen, loshangende platen, grote gaten in dusdanig slechte staat dat hier een ongunstig microklimaat heerst voor vleermuizen in verband met tocht. Er is sprake van enkelsteense muren, en spouw ontbreekt hier eveneens.

In het plangebied zijn bomen aanwezig met een diameter die mogelijk geschikt zijn als verblijfplaats van boombewonende vleermuizen. In de mogelijk te verwijderen bomen, de Italiaanse populieren en essen, zijn geen spleten, scheuren of loshangende schors waargenomen waar boombewonende vleermuizen als ruige dwergvleermuis of rosse vleermuis in of achter weg kunnen kruipen.

Foerageergebieden en vliegroutes

Het plangebied is mogelijk geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. De directe omgeving is matig geschikt als foerageergebied, onder meer door de beperkte aanwezigheid van bomen(rijen) en waterpartijen. Vleermuizen gebruiken lijnvormige elementen om zich langs te verplaatsen, zoals houtsingels, welke als vliegroute kunnen dienen. Deze zijn met name langs de randen van het plangebied aanwezig.

Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven (Kader - Foerageergebieden en vliegroutes).

Kader - Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende bereikbare alternatieven zijn.

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

Verblijfplaatsen

Er zijn geen potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen in de mogelijk te verwijderen bomen in het plangebied. Verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen kunnen dan ook worden uitgesloten. Gebouwbewonende vleermuizen kunnen uitgesloten worden in de bijgebouwen in verband met een ontbrekende spouw, ongeschikte dakconstructie en/of het ongunstige microklimaat (tocht). Van de grote schuur is bekend dat achter de betimmering op de zuid(oost)gevel in het verleden vleermuizen huisden. In de noordgevel zijn vleermuizen wel uit te sluiten, gezien de betimmering hier is afgewerkt en kieren en spleten ontbreken. Daarnaast zijn de voorgenomen ontwikkelingen in dit gebouw enkel inpandig. Negatieve effecten op gebouwbewonende vleermuizen in de grote schuur zijn daarom eveneens uit te sluiten.

Het dak van het woonhuis, en eventueel de spouw, is toegankelijk en mogelijk geschikt als verblijfplaats voor gebouwbewonende vleermuizen zoals gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger (afbeelding 5). Negatieve effecten zijn hier niet uit te sluiten en nader onderzoek is noodzakelijk om na te gaan of en zo ja, welke functie het woonhuis heeft voor vleermuizen.

Afbeelding 5. Dak woonhuis

Foerageergebied en vliegroutes

Huidige lijnvormige elementen, zoals bomenrijen blijven bestaan en worden zelfs versterkt met de herinrichting; huidige structuren worden vergroot en nieuwe bomenrijen worden aangeplant (afbeelding 4). Met betrekking tot het foerageergebied en de vliegroutes van de vleermuizen zal de herinrichting geen effect hebben op de functionaliteit van het gebied als zodanig, mits aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan. Voorwaarden om het gebied tijdens en na de inrichting te laten functioneren als vliegroute of foerageergebied voor vleermuizen zijn:

- Werkzaamheden uitsluitend overdag uitvoeren (in actieve periode van vleermuizen- april t/m november).
- Geen (extra) verlichting aanbrengen.

Indien verlichting nodig is, moet het verlichtingsplan worden voorgelegd aan een ecologisch deskundige om lichtverstoring te voorkomen.

In het kader van natuurinclusief ontwikkelen en het natuurinclusieve erfinrichtingsplan wordt geadviseerd om in de nieuwe situatie gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting. Te denken valt aan lage verlichting die niet naar boven uitstraalt en waarbij boomkronen onverlicht blijven. Vleermuisvriendelijke armatuur beperkt onder andere de verstrooiing van licht, is amberkleurig en (vaak) dynamisch. Dit type verlichting is significant minder verstorend voor vleermuizen dan reguliere verlichting. Zie ook het kader – Verlichting.

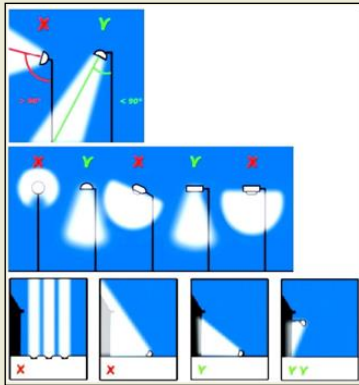
Kader – Verlichting

Een aantal nachttactieve dieren, zoals vleermuizen, uilen en marters, zijn gevoelig voor verlichting. Er zijn soorten die kunstlicht zoveel mogelijk vermijden, zoals de watervleermuis, en er zijn soorten die (in beperkte mate) rond lantaarnpalen jagen, zoals de rosse vleermuis. Bij het plaatsen van verlichting bij in- en/of uitvliegopeningen, vliegroutes en foerageergebieden kunnen barrières ontstaan waardoor de vleermuizen van de verblijfplaatsen, vliegroute en/of foerageergebied afzien.

Er dient te allen tijde rekening gehouden te worden met verlichting, door verlichting tot een minimum te beperken en directe belichting van de omgeving en onverlichte gebiedsdelen te voorkomen. Om lichthinder te voorkomen en het gebied aantrekkelijker te maken voor vleermuizen kunnen verschillende maatregelen getroffen worden:

- verlichting alleen plaatsen waar het echt nodig is;
- verlichting alleen aan op momenten wanneer het nodig is (dynamische verlichting);
- verlaag de hoogte van de lichtmasten zodat boomkronen onverlicht blijven;
- beperk verstrooiing het licht tot een minimum door gebruik van aangepaste armatuur;
- geen verlichting plaatsen bij in- en/of uitvliegopeningen en vliegroutes.

Hieronder staan enkele voorbeelden om lichtverstrooiing te voorkomen.

Als blijkt dat aan één of meer van de genoemde voorwaarden niet voldaan kan worden, is nader onderzoek naar het gebruik van het plangebied door vleermuizen noodzakelijk. Aan de hand van dit nader onderzoek kan dan bepaald worden of een ontheffing in het kader van de bescherming van soorten in de Wet natuurbescherming noodzakelijk is.

Conclusie: nader onderzoek naar gebouwgebonden vleermuizen is noodzakelijk voor het woondeel van de oude boerderij. Aan de hand daarvan kan bepaald worden of een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming voor vleermuizen aan de orde is. Mits aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan is nader onderzoek naar foerageergebied/vliegroutes niet aan de orde. In het kader van natuurinclusief ontwikkelen wordt geadviseerd om in de nieuwe situatie gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting.

5.3.2 Grondgebonden zoogdieren

Voorkomen en functie

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

Op basis van het aanwezige biotoop, sporen, literatuurgegevens en expertise zijn onder andere de volgende algemeen voorkomende zoogdieren binnen het plangebied aanwezig of te verwachten: ree, haas, egel, konijn en diverse algemene muizen. Deze soorten kunnen het plangebied gebruiken als (onderdeel van hun) leef- en foerageergebied. Daarnaast maken een aantal van het plangebied gebruik als migratieroute.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Beschermde soorten waarvoor geen vrijstelling geldt, zoals eekhoorn, das, steenmarter en kleine marterachtigen, worden ook in of in de omgeving van het plangebied verwacht. Van andere beschermde grondgebonden zoogdieren zijn in of in de omgeving van het plangebied geen waarnemingen bekend.

Das

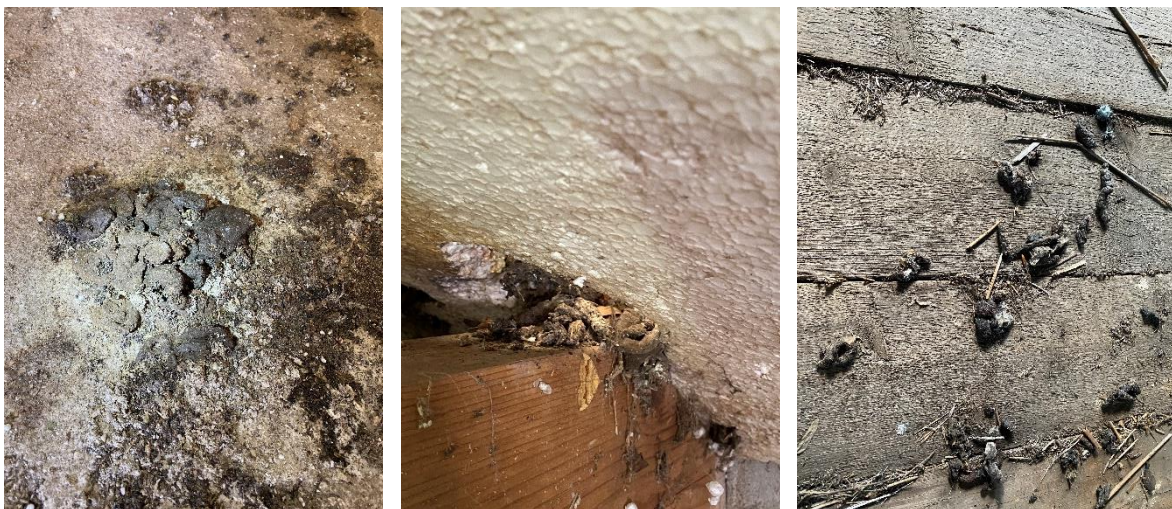
In de omgeving van het plangebied zijn waarnemingen bekend van das. Dassen hebben één of meerdere ondergrondse burchten als verblijfplaats en foerageren voornamelijk in bemeste graslanden gezien hun voedsel hoofdzakelijk bestaat uit regenwormen. In het plangebied zijn geen burchten aangetroffen. Ook is het plangebied, dat grotendeels bestaat uit bebouwing, verharding en ruigte, niet geschikt als foerageergebied voor de das. In de omgeving is veel geschikter foerageergebied aanwezig.

Eekhoorn

Eekhoorns zijn boombewoners en komen voor in bossen, maar in ook parken en tuinen. Voor hun verblijfplaats maken ze gebruik van boomholtes en/of bouwen ze bladnesten in bomen. In de mogelijk te verwijderen bomen in het plangebied zijn dergelijke holtes of bladnesten niet aangetroffen.

Steenmarter

De steenmarter is in het plangebied aanwezig; in het woonhuis (oude boerderij) zijn geluidswaarnemingen bekend en in de schuur van de oude boerderij en in verschillende bijgebouwen zijn uitwerpselen gevonden. In één van de bijgebouwen (nummer 1, afbeelding 3) zijn tevens twee latrines aangetroffen (afbeelding 6). Steenmarters hebben vaak meerdere verblijfplaatsen en hebben een voorkeur voor rommelhoekjes, zolders en/of kruipruimtes (daken, muren).

Afbeelding 6. Aangetroffen sporen van steenmarter (latrines en uitwerpselen)

Bunzing, wezel en hermelijn (kleine marterachtigen)

Kleine marterachtigen, zoals bunzing, wezel en hermelijn, maken mogelijk gebruik van het plangebied. Van hermelijn zijn in de omgeving van het plangebied echter geen waarnemingen bekend. De kleine marterachtigen maken onder andere gebruik van zoogdierholten, boomholtes, maar ook takken- en steenhopen als verblijfplaats. Daarnaast is beschutting van groot belang. In het plangebied zijn dergelijke elementen aanwezig in de vorm van braamstruwelen, dichte begroeiing, ruigte en takken- en steenhopen.

Effecten en ontheffing

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

De ingreep zal naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende zoogdieren met het beschermingsregime “andere soorten”. Voor deze beschermde soorten is bij een ruimtelijke inrichting door de provincie Gelderland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Van das en eekhoorn zijn geen verblijfplaatsen dan wel sporen aangetroffen in het plangebied. Mogelijk maakt het plangebied wel onderdeel uit van het leefgebied van de betreffende soorten, maar het betreft geen essentieel leefgebied. In de omgeving is beter foerageergebied aanwezig. Voor steenmarter en kleine marterachtigen geldt dat negatieve effecten niet uit te sluiten zijn. In het plangebied zijn mogelijk verblijfplaatsen aanwezig. Nader onderzoek is daarom noodzakelijk.

Conclusie: nader onderzoek naar steenmarter en kleine marterachtigen is noodzakelijk. Aan de hand daarvan kan bepaald worden of een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aan de orde is.

5.4 Vogels

Voorkomen en functie

Alle vogels zijn als soort beschermd in de Wet natuurbescherming. Onderscheid wordt gemaakt tussen vogels met jaarrond beschermde nesten, vogels met jaarrond beschermde functionele leefomgeving en overige (broed)vogels.

Onder de vogels met jaarrond beschermde nesten vallen onder andere soorten die hun nesten ook buiten het broedseizoen gebruiken, soorten die elk jaar op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn en soorten die steeds van hetzelfde nest gebruik maken en niet of nauwelijks zelf een nest kunnen bouwen. Onder de vogels met jaarrond beschermde leefomgeving vallen soorten die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats die zij het jaar daarvoor hebben gebruikt of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Jaarrond beschermde nesten

In het plangebied zijn waarnemingen bekend van steenuil (waarneming bewoners). Daarnaast zijn ook braakballen aangetroffen in twee van de gebouwen op het erf (oude boerderij nummer 1, afbeelding 3). Gezien de grootte en ruime aanwezigheid van botjes en haar lijkt het daarbij te gaan om braakballen van kerkuil (afbeelding 7). Ook op de erven in de omgeving van het plangebied zijn waarnemingen van steen- en kerkuil bekend (NDFF, 2023). In de bomen in het plangebied zijn geen roofvogelnesten aangetroffen. Mogelijk maken soorten als buizerd en torenvalk wel gebruik van het plangebied als onderdeel van hun leefgebied.

Afbeelding 7. Aangetroffen braakballen kerkuil

Huismussen en gierzwaluw hebben hun nestlocaties veelal onder de pannendaken van woningen. De grote schuur in het plangebied heeft een pannendak, maar deze is niet toegankelijk door de aangebrachte vogelwering en afwezigheid van kieren en/of spleten die leiden tot het dak. Een deel van de kleine bijgebouwen heeft eveneens een pannendak, maar de daken zijn van binnen niet afgewerkt waardoor huismussen hier geen plek vinden om te kunnen nestelen. Echter, bij twee van de bijgebouwen (nummers 1 en 4, afbeelding 3) zijn de daken wel (deels) afgewerkt met platen/isolatie, waardoor huismussen hier mogelijk ruimte vinden om te nestelen. Voor gierzwaluwen, die zeer ruime in- en uitvliegruimte behoeven, zijn deze bijgebouwen door hun beperkte hoogte en ruimte om de gebouwen ongeschikt; de gebouwen staan dicht op elkaar en zijn omgeven door opgaand groen.

De oude boerderij heeft eveneens (grotendeels) een pannendak waar huismussen toegang kunnen vinden tot de ruimte daaronder. Hoewel het niet waarschijnlijk is, is het niet compleet uit te sluiten dat ook gierzwaluwen hier onderdak vinden.

Jaarrond beschermde functionele leefomgeving

In deze situatie zijn enkele vogelsoorten aangetroffen dan wel te verwachten waarvan de functionele leefomgeving jaarrond beschermd is. Het gaat om soorten als boerenzwaluw, huiszwaluw, koolmees, spreeuw, etc.

Overige (broed)vogels

De aangetroffen vogels binnen en direct rondom het plangebied vallen onder de algemene broedvogels van agrarisch gebied, struwelen en parken. Onder andere de volgende vogelsoorten kunnen gebruikmaken van het plangebied; houtduif, merel, roodborst en winterkoning. Binnen het plangebied zijn verschillende nesten aangetroffen van algemeen voorkomende broedvogels (afbeelding 8).

Afbeelding 8. Aangetroffen nesten broedvogels in kapschuur en bijgebouwen

Effecten en ontheffing

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Van een aantal vogelsoorten zijn de nesten het hele jaar door beschermd. Ook de functionele leefomgeving is daarbij beschermd. Bij de aantasting van de nestlocatie en/of de functionele leefomgeving is een ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk.

Er zijn waarnemingen bekend dan wel sporen gevonden van vogels met een jaarrond beschermd nest, namelijk van steenuil en kerkuil. Daarnaast kunnen nesten van huismus en gierzwaluw in de oude boerderij (huismus en gierzwaluw) en twee van de bijgebouwen (huismus) niet worden uitgesloten. Nader onderzoek naar steenuil, kerkuil, huismus en gierzwaluw is aan de orde.

Vogels met jaarrond beschermde functionele leefomgeving

Gelet op de beperkte omvang van de projectlocatie en het beperkte aanbod aan geschikt leefgebied voor deze soorten, gaat het om slechts enkele broedparen van genoemde algemeen voorkomende soorten. In de omgeving zijn voldoende alternatieve nestmogelijkheden en leefgebied aanwezig. Genoemde soorten zijn bovendien goed in staat alternatieve nestplaatsen te vinden. Compenserende maatregelen of het aanvragen van een ontheffing is om deze redenen dan ook niet aan de orde.

Overige (broed)vogels

Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, alsook op het wegnemen van nesten van vogels. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren kan in veel situaties worden voorkomen dat gehandeld wordt in strijd met deze verbodsbepaling. De periode van 1 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen¹. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort.

Conclusie: nader onderzoek naar steenuil, kerkuil, huismus en gierzwaluw is noodzakelijk. Bij de werkzaamheden dient te allen tijde rekening gehouden te worden met (in gebruik zijnde) nesten van vogels.

¹ In het kader van de Wet natuurbescherming wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 1 maart tot 15 juli.

5.5 Reptielen

Voorkomen en functie

Beschermde reptielen, zoals ringslang, gladde slang, levendbarende hagedis en hazelworm, zijn gebonden aan specifieke terreinen. In het plangebied ontbreekt dergelijk geschikt biotoop zoals heideterreinen, goed ontwikkelde waterlopen en venranden. Er zijn ook geen verspreidingsgegevens bekend van reptielen in en rondom het plangebied.

Effecten en ontheffing

Op basis van het aanwezige biotoop kunnen beschermde reptielen worden uitgesloten. Negatieve effecten op reptielen zijn dan ook niet aanwezig. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor reptielen niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor reptielen niet noodzakelijk.

5.6 Amfibieën

Voorkomen en functie

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

Een aantal soorten zoals bruine kikker, bastaardkikker, gewone pad en kleine watersalamander kunnen het plangebied gebruiken als zowel voortplantings- als landbiotoop. Er zijn op het terrein laagtes aanwezig die gedurende het jaar tijdelijk watervoerend zijn. In de laagte in de zuidoosthoek van het terrein zijn diverse groene kikkers (spec.) waargenomen.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Beschermde soorten amfibieën waarvoor geen vrijstelling geldt, zoals kamsalamander of rugstreeppad, worden niet verwacht in het plangebied vanwege de aanwezige, ongeschikte habitat voor deze soorten. De kamsalamander heeft een voorkeur voor kleinschalig landschap met bos, houtwallen of struweel in de directe omgeving van poelen met een goed ontwikkelde watervegetatie. De salamanders komen zelden voor in akkerbouwgebied. De rugstreeppad is een soort van dynamische milieus, zoals afgravingen en bouwlocaties, met tijdelijke, vegetatieloze watertjes en behoeven een goed vergraafbare bodem. Beide biotopen zijn niet aanwezig in het plangebied. Er zijn ook geen verspreidingsgegevens bekend van beschermde amfibieën in en rondom het plangebied.

Effecten en ontheffing

Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

De ingreep zal naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van de genoemde (algemeen) voorkomende amfibieën met het beschermingsregime “andere soorten”. Voor deze beschermde soorten is bij een ruimtelijke inrichting door de provincie Gelderland een vrijstelling van de ontheffingsplicht opgesteld.

Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Beschermde amfibieën waarvoor geen vrijstelling geldt, kunnen op basis van de aanwezige biotoop worden uitgesloten, waardoor er geen sprake is van negatieve effecten. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor amfibieën niet aan de orde.

In het kader van de zorgplicht wordt geadviseerd om de werkzaamheden aan de watervoerende laagtes in het terrein uit te voeren wanneer de larven zijn volgroeid, vanaf augustus, en voordat volwassen exemplaren zich ingraven voor de winterslaap, voor november.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor amfibieën niet noodzakelijk. In het kader van de zorgplicht wordt geadviseerd de werkzaamheden aan de watervoerende laagtes uit te voeren tussen augustus en november in verband met aanwezige amfibieën (zorgplicht).

5.7 Vissen

Voorkomen en functie

Binnen het plangebied zijn geen permanent watervoerende elementen aanwezig. Derhalve ontbreekt geschikt leefgebied voor vissen en zijn deze dan ook niet aanwezig.

Effecten en ontheffing

Geschikt biotoop voor (beschermde) vissen is niet in het plangebied aanwezig, waardoor geen sprake is van effecten op (beschermde) vissen. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming voor vissen is niet aan de orde.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor beschermde vissen niet noodzakelijk.

5.8 Ongewervelden

Voorkomen en functie

Van de groep ongewervelden (dagvlinders, libellen, kevers, kreeftachtigen en weekdieren) zijn rond de bosjes ten noorden van het plangebied enkele waarnemingen gedaan van beschermde dagvlinders; grote vos en grote weerschijnvlinder. Het habitat van deze soorten bestaat veelal uit bossen, bosranden, maar ook beekoevers (grote weerschijnvlinder) en boomgaarden (grote vos). Waardplanten bestaan voornamelijk uit boswilg (grote weerschijnvlinder) en iep, maar ook zoete kers, populier en sommige wilgensoorten (grote vos). Een aantal van deze waardplanten zijn aanwezig in het plangebied (populier, fruitbomen, wilgen), maar volgens de huidige plannen blijven deze bomen behouden.

Effecten en ontheffing

In het plangebied zijn mogelijk beschermde ongewervelden aanwezig. Gezien de waardplanten van genoemde soorten volgens de huidige plannen behouden blijven, is er geen sprake van negatieve effecten op beschermde ongewervelden. Nader onderzoek of een ontheffing Wet natuurbescherming is voor ongewervelden niet aan de orde. Worden deze bomen alsnog gekapt, dan moet nader worden bekeken of er sprake is van een negatief effect op grote weerschijnvlinder en/of grote vos.

Conclusie: nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is in het kader van de Wet natuurbescherming voor beschermde ongewervelden niet noodzakelijk. Worden mogelijke waardplanten (bomen) alsnog gekapt, dan moet nader worden bekeken of er sprake is van negatieve effecten.

6 Conclusie

6.1 Beschermde soorten

6.1.1 Soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt

De ontwikkeling zal naar verwachting leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van een aantal beschermde soorten waarvoor een provinciale vrijstelling geldt. Het betreft soorten als ree, haas, egel, konijn en diverse algemene muizensoorten. De ingreep heeft geen invloed op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten omdat er sprake is van een tijdelijke, en plaatselijke verstoring, voldoende leefgebied aanwezig blijft en het relatief algemene soorten betreft.

6.1.2 Soorten waarvoor geen provinciale vrijstelling geldt

Met de volgende soorten en/of soortgroepen dient rekening te worden gehouden.

Vleermuizen

Nader onderzoek naar gebouwgebonden vleermuizen (gewone/ruige dwergvleermuis, laatvlieger) is noodzakelijk voor het woondeel van de oude boerderij. Aan de hand daarvan kan bepaald worden of een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming voor vleermuizen aan de orde is. Mits aan de voorwaarden in §5.3.1 wordt voldaan is nader onderzoek naar foerageergebied/vliegroutes niet aan de orde. In het kader van natuurinclusief ontwikkelen wordt geadviseerd om in de nieuwe situatie gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting.

Steenmarter en kleine marterachtigen

Nader onderzoek naar steenmarter (gebouwen) en kleine marterachtigen is noodzakelijk. Aan de hand daarvan kan bepaald worden of een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aan de orde is.

Steenuil, kerkuil, huismus en gierzwaluw

Nader onderzoek naar steenuil, kerkuil, huismus en gierzwaluw is noodzakelijk. Het huismusonderzoek kan beperkt worden tot het woongedeelte van de oude boerderij en twee bijgebouwen (nummers 1 en 4, afbeelding 3) en het gierzwaluwonderzoek tot enkel de oude boerderij.

Broedvogels

Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, als ook op het wegnemen van nesten van vogels. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. In veel situaties kan dit voorkomen worden door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen² uit te voeren.

6.1.3 Algemene zorgplicht

Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 een omschrijving opgenomen over de algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat iedereen ‘voldoende zorg’ in acht neemt voor alle in het wild levende dieren en planten,

² In het kader van de Wet natuurbescherming wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 1 maart tot 15 juli.

dus ook niet-beschermde soorten, en hun directe leefomgeving. Dit is een algemene verantwoordelijkheid die voor iedereen geldt. Het betekent bijvoorbeeld dat er niet onnodig dieren en planten worden gedood, wanneer redelijkerwijs een andere oplossing voor is, bijvoorbeeld de dieren te verplaatsen naar een ander gebied.

Amfibieën

In het kader van de zorgplicht wordt geadviseerd om de werkzaamheden aan de watervoerende laagten uit te voeren van augustus t/m oktober; wanneer de larven volgroeid zijn en voordat volwassen exemplaren zich ingraven voor de winterslaap.

6.2 Bescherming gebieden

Niet stikstof-gerelateerde effecten:

Op ongeveer iets meer dan 5 km afstand ligt het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Rijntakken. Gezien de afstand tot de Natura 2000-gebieden, de invulling van de tussenliggende gebieden en de voorgenomen werkzaamheden is er geen sprake van mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied, zij het door een rechtstreekse invloed, cumulatieve invloed of externe werking. Een toetsing op grond van de Wet natuurbescherming van niet stikstof-gerelateerde effecten wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

Stikstof-gerelateerde effecten

Een stikstofberekening is altijd noodzakelijk om de uitstoot en depositie van stikstof, en de gevolgen daarvan op Natura 2000-gebieden te bepalen. Deze berekening wordt in een aparte rapportage opgeleverd.

6.3 Bescherming houtopstanden

Er worden binnen het plangebied geen bomen gekapt die onderdeel zijn van een houtopstand. Een nadere toetsing van houtopstanden is daarom niet noodzakelijk.

6.4 Gelders Natuurnetwerk

Het plangebied en de directe omgeving maken geen onderdeel uit van het GNN of GO. Ook kent provincie Gelderland geen externe werking. Een toetsing aan het GNN-beleid wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

6.5 Uitvoerbaarheid van de plannen

Vanuit de eisen van het natuurbeleid (GNN) is het plan uitvoerbaar. Ook vanuit de Wet natuurbescherming is het plan uitvoerbaar met betrekking tot het onderdeel houtopstanden. Een stikstofberekening is altijd noodzakelijk en wordt in een aparte rapportage opgeleverd. In het kader van soortbescherming is nader onderzoek naar gebouwgebonden vleermuizen, steenmarter, kleine marterachtigen, steenuil, kerkuil, huismus en gierzwaluw noodzakelijk. Daarnaast dient tijdens de werkzaamheden rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels.

Met de voorgenomen bestemmingsplanwijziging wordt de oude woonboerderij gesplitst in twee woningen. Deze woningen worden in de huidige staat verkocht en de nieuwe eigenaren/bewoners zullen te zijner tijd de renovaties uitvoeren. Het is nog onbekend wanneer de woningen worden verkocht en wanneer de renovaties zullen plaatsvinden. Om die reden is het niet praktisch om benodigde nader onderzoeken aan de woonboerderij (vleermuizen, huismus, gierzwaluw) komend seizoen al uit te voeren. De onderzoeken zijn drie jaar geldig en mogelijk verlopen tegen de tijd dat de renovatiewerkzaamheden aan de boerderij gaan plaatsvinden. In overleg met de gemeente is daarom afgesproken het nader onderzoek als voorwaardelijke verplichting op te nemen in het bestemmingsplan. Zo kan het bestemmingsplan in procedure, onder

voorbehoud dat de benodigde nader onderzoeken alsnog voor aanvang van de renovaties worden uitgevoerd. De bepalingen zijn opgenomen in de bestemmingsplanwijziging door Eelerwoude(2023-b).

Mogelijk blijkt uit de nader onderzoeken dat een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming noodzakelijk is. Voor verblijfplaatsen van betreffende vleermuizen, huismus en gierwaluw worden regelmatig ontheffingen aangevraagd en verkregen. Voor steenuil en kerkuil is een ontheffing mogelijk, omdat het leefgebied aanwezig en functioneel blijft en alternatieve nestplekken kunnen worden aangeboden. Het toekennen van een ontheffing is voor de desbetreffende soorten dan ook kansrijk. In zijn algemeenheid moeten daarbij de volgende maatregelen genomen worden om de gunstige staat van instandhouding te garanderen en aan de zorgplicht te voldoen:

- aanbieden nieuwe en meer verblijfplaatsen vóór verwijderen huidige;
- in stand houden voldoende functioneel leefgebied (foerageergebied en dergelijke);
- voorkomen van aantasten/doden dieren bij uitvoering, bijvoorbeeld door uit te voeren buiten de gevoelige periodes.

Door bovengenoemde maatregelen te nemen wordt de functionaliteit van het plangebied (en/of directe omgeving) voor de dieren in stand gehouden. In dat geval kan een ontheffing worden aangevraagd voor het verstoren van de dieren. De ontheffing kan dan worden aangevraagd op basis van het belang volksgezondheid en openbare veiligheid.

Ten slotte moet aangetoond worden dat er geen alternatieven zijn. De ontwikkeling is locatie specifiek, hiervoor is geen alternatief. Alternatieven in het kader van de werkwijze en planning worden ingevuld bij het opstellen van het activiteitenplan en de ontheffing. In het kader van het bestemmingsplan zijn deze onderdelen echter niet relevant.

Het bestemmingsplan biedt voldoende ruimte om aan de eisen voor een ontheffing te voldoen. De noodzaak voor een ontheffing belemmert de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan dus niet.

6.6 Geldigheid rapportage

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

Literatuurlijst

- Eelerwoude (2023-a). Erfinrichtingsplan Lendenstraat 1 Laag-Keppel.
- Eelerwoude (2023-b). Bestemmingsplanwijziging Lendenstraat 1 Laag-Keppel.
- ESRI Nederland (2023). <https://www.esri.nl/nl-nl/home>
- Ministerie van Economische Zaken (2016). Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3.
- NDFF (2023). Nederlandse Databank Flora en Fauna. <https://www.ndff.nl/>

Soortinformatie:

- www.zoogdiervereniging.nl
- www.ravon.nl
- www.vlinderstichting.nl

Bijlage 1 Wettelijk kader natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn

2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd³.

3. Beschermingsregime “andere soorten”

Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- een ontheffing is verkregen.

³ De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Figuur 1. Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*). Zie kader – Opzettelijkheid.

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen:

“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door plaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het Kader - Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. Zie ook kader – Staat van instandhouding. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime. Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moet inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriële Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de ‘Generieke’ of ‘Gebiedsgerichte aanpak’. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebieden een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omliggende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief ➤